

TRANSFER GİDERLER

Prof. Dr. Üren ARSAN

Kamu giderleri **ekonomik bakımdan** mal ve hizmetlere reel giderler ve transfer giderler olarak sınıflandırılır. Mal ve hizmet satın alınması için yapılan tüketim (cari giderler) ve yatırım (gayrisafi sermaye birikimi) giderleri reel giderler, herhangi bir mal ve hizmet satın alınmasına yapılmayan hükümetin **karşılıksız** giderleri ise gelir aktarmasını sonuçlandıran transfer giderlerdir. Transfer giderler **cari transferler** ve **sermaye transferleri** şeklindedir. Sermaye transferleri daha önceki dönemlerde üretilen mevcutların (değerlerin) el değiştirmesini sonuçlandırır.

Kamu giderlerinin reel ve transfer olarak ayrımı **ekonomik etkileri** bakımından önem taşır. Transfer giderler milli gelirde, oluşmasında yer almaz fakat kişisel ve kurumsal gelire eklenirler, bu gelirlerde ve harcanabilir gelirden yer alırlar. Transfer giderler gerçek anlamda bir gelir yaratmadığı için milli gelirde yer almaz diyoruz, fakat yapılan bu aktarmalar sonucu makro ekonomik büyüklüklerde, milli gelirin oluşmasında etkili olur ve ekonomiyi bu giderler de etkiler.

Transfer giderler gelir aktarması giderleri olduğu için genel olarak **gelir dağıtımını yönü** ve **gelir dağılımına olumlu etkileri** olduğu düşünülür. Fakat burada cevaplandırılması gereken soru, "bütün transfer giderler gelir dağılımına eşitleştirici etkide bulunur mu?"dur. Bu nedenle transfer giderlerin tipleri, ne şekillerde yapıldığı, nasıl yansıdığı ve kimlere gelir aktarması sağladığı ve bunlardan doğacak ekonomik etkileri ve gelir dağılımında sonuçlandırdığı değişikliklerin incelenmesi gerekir.

Bunun için, bu yazıda önce transfer giderlerin ne olduğu çeşitleri, yansımaları, ekonomik etkileri incelenecek sonra Türkiye'de transfer giderler üzerinde durulacaktır.

Transfer giderlerin bir kısmı kamu sektörü içinde transferler, bir kısmı ise özel sektöre transferlerdir. Ayrıca ülke dışına transferler de vardır. Kamu sektörü içinde gelir transferi olan bir kısım transfer giderler de sonuç olarak özel sektöre transfer şekline dönüşmektedir. Kamu sektörü içindeki transferlerin bir kısmı bu kuruluşlarca reel gider-

lere kullanılır.. Gelir dağılımı ve ekonomik etkileri bakımından önem taşıyan özel sektöre, ev halkı ve kurumlara yapılan transferlerdir.

Transfer gider nedir?

Transfer gider tiplerine geçmeden önce burada transfer giderle ne ifade edildiğini açıklamamız gerekiyor. Yukarıda belirtildiği gibi ekonomik bakımdan transfer gider devlet bütçesinden mal ve hizmet alınma yapılan reel giderler yanında karşılığında herhangi bir mal ve hizmet alınmayan karşılıksız olarak yapılan parasal ödemelerdir. Her yıl bütçede yer alan giderlerin bir kısmını oluşturur.

$$\Sigma G = G_g + R$$

G_g Gerçek gider

R Transfer gider

Transfer giderlerin bir kısmı özel sektöre transferler, bir kısmı ise kamu kuruluşlarına gelir ve sermaye transferidir. Özel sektöre yapılan ödemelerin bir kısmı kurumlara bir kısmı ise ev halkına parasal ödemeler şeklinde transferlerdir. Ev halkına yapılan parasal ödemeler şeklindeki transferler şahsi geliri ve harcanabilir geliri artırır.¹

$$Y_d = Y - T + R$$

Y_d Harcanabilir gelir

T Vergi

R Transfer gider

Kurumlara yapılan transferler ise kurumların fonlarını artırır ve yatırım olanakları yaratır.

Devlet bütçesinde ödenek koyularak yapılan transfer giderler **görünen transfer giderlerdir**. Transfer giderlerin bir kısmı ise **görünmez giderler** şeklindedir. Düşük fiyatla kamu teşebbüslerinin mal satışları durumunda transfer içeren fiyatlar şeklinde malın alıcılarına **görünmeyen transferler** yapılır. Ayrıca **vergi indirim** şeklindeki transfer giderlerde de devlet bütçesinden bir ödemede bulunulmamaktadır. Fakat bu da vergi gideri şeklinde kamu giderleri arasında (örtülü) görünmeyen transfer giderdir. Ayrıca transfer içeren fiyatlarda ve vergi indiriminde bunların alıcılarının gelirlerine devletten parasal bir ödeme ile gelir aktarması olmaz. Fakat gerçekte gelirleri artar.

Transfer giderleri bir **devlet** (kamu sektörü) yönünden, bir de **alıcıları** yönünden düşünmek gerekir. Parasız yapılan hizmetler durumunda hizmetlerden yararlananların **nesnel gelirini artırıcı** etki ederek gelir transferini sonuçlandırır. Fakat devlet bu hizmetleri yapar-

¹ Emekli maaşları, sigorta ödemeleri, Türkiye'de son yıllarda uygulanan memurlara yakacak yardımı bir örnektir.

ken ekonomik bakımdan bir transfer gider yapmaz, mal ve hizmet satın alarak reel gider yapar. Parasız yapılan hizmetler şeklinde yardımlar aslında transfer gider sayılmamalıdır. Diğer kamu giderleri ve kamu hizmetlerinden de aynı şekilde parasız yararlanılmaktadır. Bu bütün giderler için söz konusu olabilir. Giderlerden faydanın dağılımı ile ilgilidir. Aslında alıcı bakımından reel olarak gelir transferini sonuçlandırır da transfer gider değildir. Düşük gelirlielerin yararlandığı hizmetler olduğu için sosyal yönü ile bir kısım transfer giderlerin gelir dağılımına etkisi gibi düşünülebilir. Birey bakımından gelir artırıcı etkisi varsa da **ekonomik bakımdan transfer gider değildir**. Örneğin parasız sağlık hizmeti, parasız eğitim hizmeti transfer gider mi sayılacaktır? Devlet her ikisinde de mal ve hizmet satın alarak gider yapmaktadır.

Burada, transfer giderlerle, giderlerin gelir transferini sonuçlandırıcı etkilerinin karıştırılmaması gereğine dikkat edilmelidir. Bu konunun daha iyi açıklık kazanması için neler transfer gider kabul edilmektedir bu incelenmelidir.

Transfer gider tanımı ve çeşitleri

Transfer giderler herhangi bir mal ve hizmet satın alınmaksızın karşılıksız olarak kamu sektöründen özel sektöre **değer aktarması** şeklinde giderlerdir. Transfer giderler genel olarak parasal değer aktarması şeklindedir, kullanılabilir, harcanabilir geliri artırır. Transfer giderler kullanılabilir geliri doğrudan doğruya artırabildiği gibi dolaylı olarak parasal değilse bile reel olarak da artırabilir.

Transfer giderlerin gelir dağılımına etkisi bu giderlerin türüne ve gelir olarak alanların buldukları gelir gruplarına göre olur.

Transfer giderlerin çeşitleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

1 — Ev halkına, bireylere doğrudan doğruya yapılan parasal veya nesnel yardımlardır. Refah ödemeleri şeklindedir.

2 — Kamu sektöründen teşebbüslere doğrudan doğruya para ödemeleri şeklinde de olur. Bu yardımlar çok defa üretim faktörleri veya hasıla ile ilgili yapılır.

3 — Vergi borcunu azaltıcı şekilde vergi indirimi de bir nevi transfer giderdir. Bunda hazineden yardım alana fiilen bir ödeme olmaz, fakat alınacak vergiyi azaltarak reel olarak transfer olur. Ayrıca negatif vergi şeklinde parasal ödeme ile de transfer olur.

4 — Destekleme yardımları şeklindeki transfer giderler piyasa fiyatının üstünde fiyatla mal ve hizmet satın alarak yardım veya kamu

sektörüne gerektiğinden daha fazla mal alarak yapılan yardım şeklindedir.

5 — Piyasa fiyatının altında fiyatlarla mal ve hizmet satışı şeklinde de yardım yapılır. Maliyetin altında veya diğer teşebbüslerce talep edilenden daha düşük fiyatla satış durumunda da transfer gider durumu vardır.

6 — Hükümetin düşük faiz oranı ile borç vermesi de görünmeyen transfer giderdir.

7 — Parasız hizmetler şeklinde de yardım yapılabilir. Parasız hizmetler yararlananlara reel olarak gelir aktarması sağlarsa da aslında bu durumda transfer gider söz konusu değildir. Alıcı bakımından reel gelir transferidir.

8 — Kamu borçlarının faiz ödemeleri de transfer gider sayılmaktadır. Fakat bu konu tartışılabilir. Birleşmiş Milletlerce yatırımlara kullanılan borçların faizlerinin reel gider, diğer giderlere harcanan borçların faizi transfer gider sayılmalıdır görüşü ileri sürülmüştür. Aslında borç faiz ödemelerinin transfer sayılmaması gerekir. Özel sektörce faiz nasıl bir faktör geliri sayılıyorsa kamu sektörüne verilen borç için alınan faiz de bir faktör geliridir. Ekonomik bakımdan borç faiz ödemeleri transfer gider değildir.

Görüyoruz ki yukarıda saydıklarımız arasında bir kısmı parasal ödeme şeklinde görülmemektedir, vergi yardımı, düşük fiyatla satma gibi durumlar veya düşük faizle borç vermede olduğu gibi. Özellikle yedinci grupta yer alan, giderlerin gelir aktarıcı niteliği olduğu halde kamu sektörü yönünden gider reel olarak yapılmaktadır, ancak faydalananlar yönünden parasal değil fakat nesnel, reel gelir transferi niteliği vardır.

Transfer giderler kamu giderlerinin ekonomik bakımdan sınıflandırılmasında yer alır.

Nasıl yansıdığı, kimlere gelir aktarması sağladığı

Ev halkına bireylere, doğrudan doğruya yapılan parasal veya nesnel yardımların genellikle düşük gelirli ve emeklilere ödemeler olduğu düşünülürse bu giderlerin artışı gelir dağılımını eşitleştirici etkileyecektir.² Fakat bu giderlerin bir kısmından gelir grubu gözetilmek-

² Bir transfer gider olan belirli gelir seviyesi altındakilere ödenen negatif gelir vergileri de aynı şekilde etkide bulunur. Negatif gelir vergileri için bakınız: C.V. Brown, P.M. Jackson, *Public Sector Economics*, Martin Robertson, 1978, s. 295-304, 310-316.

sizin bütün yurttaşlar da yararlanmaktadır. Okullarda çocuklara parasız süt verilmesi, yemek verilmesi durumunda düşük gelir grubundan bir ailenin çocuğu yanında yüksek gelirlili bir ailenin çocuğu da aynı ölçüde yararlandığı için gelir dağıtıcı etkisi olduğu söylenemez. Bu giderlerin ayrı ayrı özellikleri incelenerek bu yöndeki etkisi saptanmalıdır.

Teşebbüslere yapılan para ödemelerinin ise düşük gelirlilere doğru gelir dağıtıcı etkisi olmaz, aksine teşebbüs durumunda olabilecek daha yüksek gelir grubuna doğru dağılım sağlar.

Vergi borcunu azaltıcı vergi yardımı ve bu tip görünmeyen transfer gider yüksek gelirlilerin yararlanacağı tipte ise, yatırım indiriminde olduğu gibi büyük yatırımlara tanındığı zaman yüksek gelirlilere doğru olacağı için gelir dağılımını eşitleştirici değil eşitsizleştirici etkisi olur. Negatif vergi şeklindeki transfer gider ise düşük gelirlilere yapılacağı için gelir dağılımını eşitleştiricidir.

Destekleme yardımı şeklinde yüksek fiyatla mal alımı durumunda belirli sektörlerle, tarım gibi, gelir aktarması sağlar, gelir dağılımına olumlu etkisi olduğunu söyleyemeyiz. Büyük üreticilerin, yüksek gelirlilerin daha çok yararlanmasını sonuçlandırır. Sektörler itibarile üretimi yönlendirici etkisi olabilir. İstenen alanlara üretimi teşvik için kullanılır. Bu tip destekleme yardımlarının sonuç olarak nasıl yansıdığını tesbit üretim alanları itibarile mikro ekonomik analizleri gerektirir.

Piyasa fiyatının altında fiyatlarla mal ve hizmet sunulması durumunda bu mal ve hizmetlerden bütün herkesin eşit yararlanması mümkünse gelir dağılımını değiştirici bir etki olmaz. Ancak bu mal ve hizmetleri daha çok yüksek gelirliler alırlarsa gelir dağılımını eşitsizleştirici, düşük gelir grupları alırlarsa onlara gelir aktarması sağlayacağı için gelir dağılımını eşitleştirici etkide bulunur.

Devletin düşük faiz oranları ile borç vermesi durumunda bu krediden yararlanabilenlere doğru gelir dağıtıcı etkisi olur.

Borç faiz ödemeleri ise devlete borç verenlerin buldukları gelir grupları ve faiz oranına bağlı olarak gelir dağılımını etkiler

Bir maliye politikası aracı olarak transferler gelir veya servet dağılımını daha eşit duruma getirdiği ölçüde eşitlik amacına hizmet etmiş olacaktır. Transferler düşük gelirlilere daha fazla, yüksek gelirlilere daha az yardım şeklinde ise, gelir artarken transfer azalır, gelir azalırken artarsa, transfer gider gelir dağıtım politikası için etkili olacaktır. İstenen amaç veya amaçlar bakımından değerlendirilirken, istenen amacı olumlu etkilerse etkili, etkilemezse etkisiz bir araçtır.

Transferlerin gelir seviyesine etkisi

Kişilere yapılan transfer ödemelerin gelir seviyesine etkisi şöyle izah edilebilir.

$$Y = C + I + G$$

$$C = a + c (Y + R)$$

$$Y = a + c (Y + R) + I + G$$

$$Y = \frac{1}{1-c} (a + I + G + cR) \text{ olur.}$$

$$Y = \frac{c}{1-c} R \quad R \text{ de (transfer giderlerde) } \Delta R \text{ de\u0131işme du-}$$

rumunda milli gelirde $\Delta Y = \frac{c}{1-c} \Delta R$ kadar de\u0131işme olur*.

Transfer ödemeleri alanların marjinal tüketim temayülü ($c < 1$ varsayımı ile) 1 den küçük varsayılmaktadır. Eğer transfer ödemeleri alanların marjinal tüketim temayülü 1 e eşitse bu durumda transfer ödemelerin milli gelir seviyesine etkisi de di\u0131er kamu giderlerinin etkisi gibi olur.

$$c \Delta R + c^2 \Delta R + \dots \dots \dots c^n \Delta R$$

$$\Delta G + c \Delta G + \dots \dots \dots c^n \Delta G \text{ gibi}$$

$$\Delta R + c \Delta R + \dots \dots \dots c^n \Delta R \text{ olur ve}$$

$$\Delta Y = \frac{1}{1-c} \Delta G \quad \text{gibi} \quad \Delta Y = \frac{1}{1-c} \Delta R \quad \text{olur.}$$

Bu formüllerde sadece gider yönü, transfer veya reel giderlerin etkisi üzerinde durulmaktadır. Bu giderlerin finansman kayna\u011fı olarak vergiler kullanılıyorsa transfer ödemelerin etkisi ile beraber vergilerin etkisini de düşünmemiz gerekir. Transferleri alanların marjinal tüketim temayülleri vergi ödeyenlerinkine eşitse (c) bu durumda

$$Y = C + I + G$$

$$C = a + c (Y - Y_{t_y} + R)$$

$$Y = a + c (Y - Y_{t_y} + R) + I + G$$

* Transfer giderlerde 50 milyon T.L. artış $c = 0.80$ varsayımı ile ($\Delta Y = 200$ mil.) Milli gelirde 200 milyon T.L. artış sağlar.

$$\frac{\partial Y}{\partial R} = \frac{c}{(1-c+ct_y)} \quad \text{transfer çoğaltanı,}$$

$$\frac{\partial Y}{\partial T} = \frac{-c}{(1-c+ct_y)} \quad \text{vergi çoğaltanıdır.}$$

Vergi artırıp transfer ödeme yapması, transfer ödemeyi artırması durumunda milli gelirde değişme sıfırdır.

$$\partial Y = \frac{\partial Y}{\partial T} \partial T + \frac{\partial Y}{\partial R} \partial R = \frac{-c}{(1-c+ct_y)} + \frac{c}{(1-c+ct_y)} = 0$$

Görüyoruz ki transferlerdeki değişmeler vergiler gibi değişme hasil eder, yalnız işareti aksi olarak. Belirli miktar transfer durumunda belirli miktar vergi alma gibi etki yaratır, fakat aksi yöndedir birbirini yok eder.

$$T_m = \frac{-c}{1-c}$$

$$R_m = \frac{c}{1-c}$$

$$\text{ve } T_y = \frac{-c}{1-c(1-t_y)}$$

$$R = \frac{c}{1-c(1-t_y)} \quad \text{ile.}^3$$

Verginin daraltıcı etkisini transferlerin genişletici etkisi yok eder, ve milli gelirde bir değişme beklenmez. Transfer giderlerin etkisile milli gelirde bir değişme olmaması transfer ödemeleri alanların da vergileri ödeyenlerin de aynı gelir grupları olması durumunda veya ekonomide bütün gelir gruplarının marjinal tüketim temayüllerinin aynı olduğu varsayımı ile doğrudur. Bu varsayımlar doğru olmadıkça milli gelirde değişme yaratması mümkündür.

Bu konuda bir sonuca ulaşabilmek için transferleri alanların ve vergiyi ödeyenlerin gelir grupları bilinmelidir. Bu demektir ki verginin dağılımı — transferlerin dağılımı gelir gruplarına göre bilinmelidir. Vergi yükü incelemelerinde olduğu gibi, vergilerin yanında birer birer transferlerin de dağılımını bilmek gerekir.

³ A.R. Musgrave, *The Theory of public finance*, 1959 Mc Graw Hill A. Peacock, G.K. Shaw, s. 444, 431, 435; *The Economic Theory of Fiscal Policy*, 1971, Uni. of York, London, George Allen and Ulwin, s. 31-36.

Emekli maaşı veya işsizlik sigortası gibi ödemelerde alanların marginal tüketim temayülleri 1 e çok yakın veya 1 e eşit olacağı için milli gelirden hükümetin mal ve hizmet giderlerinin yani reel giderlerinin yarattığı artışla aynı artışı yaratır.

Türkiye’de transfer giderler

Transfer giderler cari transferler ve sermaye transferleri olarak yapılmaktadır.

Ayrıca, Sosyal transferler
Mali transferler
Ekonomik transferler
Borç ödemeleri, kamu borcu faizi şeklinde

gruplandırılır.

Sosyal transferler : Sosyal gönenç giderlerinin bir kısmıdır. Emekli Sandığı ve Sosyal Sigortalar Kurumunun ödemeleri, Genel bütçe, Konsolide bütçeden bazı ödemelerdir. Emekli Sandığına emekli maaşları, ikramiyeleri, sosyal sigortalarda hastalık, emeklilik ödemeleri şeklinde yapılır.⁴ Aile ödenekleri, yakacak yardımı gibi veya 65 yaşının üstündeki muhtaç kişilere aylıklar, dul ve yetim aylıkları gibi sosyal yardımlar karşılıksızdır, vergilerle finanse edilir. Tam olarak sosyal gönenç (refah) giderleridir. Sosyal sigortalar ve sosyal yardımlar sosyal güvenliği oluşturur. Fakirlere parasız sağlık yardımı, bakımı, anne ve çocuk sağlığı için hizmetler, fakir çocuklar için okullarda parasız yemek verilmesi gibi sosyal yardım gideri de vardır. Aslında bu giderler düşük gelirli bireyler için gelir transferi sağlarsa da kamu sektörü için transfer gider değildir, hükümetçe mal ve hizmet satın alıp fayda yaratılmaktadır. Bu hizmetlerden faydadan yararlananlara doğru reel olarak fayda şeklinde dağıtım yapılmaktadır.

Öğrencilere verilen burslar da transfer giderlerdir. Yine Yüksek öğrenim kredi ve yurtlar kurumu yurtlarındaki öğrencilerin beslenmesine yardım olmak üzere Kredi ve Yurtlar Kurumuna yardımlar da sosyal transferlerdir.

Mali Yardımlar (Mali Transferler) : Bu giderler katma bütçeli idarelere hazine yardımları, bağımsız bütçeli idarelere ödemeler il özel idarelerine, belediyelere yardım ve ödemeler, borç verme, avans, fonlara ka-

⁴ Daha fazla bilgi için bakınız : Cahit Talas, Sosyal Ekonomi, II ci kitap, A.Ü. S.B.F. gözden geçirilmiş ve yenilenerek genişletilmiş üçüncü bası, s. 526-549. Emekli maaşları sosyal sigortalarda ödemeler önceden kesilen paralarla karşılandığı için aslında tamamen karşılıksız değildir.

tılma, uluslararası kuruluşlara (para fonu (IMF) Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD) gibi) ödemelerdir.

Mali yardımların gelir dağılımına etkisi doğrudan değil dolaylı şekilde olmaktadır. Bu transfer giderler kamu sektörü içinde kaynak aktarmasıdır veya ülke dışına kaynak aktarmasıdır. Veren kamu sektörü için transfer giderdir, alan kuruluş için gelirdir. Sonra kamu sektörü içinde genellikle diğer giderler gibi kullanılır. Gelir dağılımına etkisi bu kaynakları alan idarelerin kamu giderlerinin gelir dağılımına etkisine göre olmaktadır.

Ekonomik Transferler: Bu transferler kamu iktisadi teşebbüslerine ve bazı özel kurumlara yapılan subvansiyon denilen destekleme şeklindeki ekonomik yardımlardır. Bazı malların fiyatlarını düşük tutmak için yapılır. Asıl transferler bu malların tüketicilerine doğru gider. Bu destekleme sonucu düşük fiyatla o malları kullanan gelir gruplarına göre gelir dağılımı etkilenir.

Türkiye'de buğday, şeker, çay, tütün alanında destekleme fiyat politikası uygulanmaktadır. Tekel Gn. Md. iktisadi kamu kuruluşları olarak Toprak Mahsulleri Ofisi, Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Çay Kurumu, Et ve Balık Kurumu, Türkiye Süt Endüstrisi Kurumunca destekleme alımları yapılmaktadır.

Bu transferlerin etkileri subvansiyonla ürünlerinin tüketici veya üreticileri lehinde reel gelir dağılımıdır. Bu mal ve hizmetlerin nisbi fiyatlarında değişmelerle dolaylı yoldan gelir dağılımıdır. Ekonomik transferler hem o malın tüketicilerini hem de üreticilerini korur. Maliyet fiyatı ile satış fiyatı farkını kapatır. Malın fiyatının üretim giderinden az olmasını sağlar.

Ekonomik transferler belirli alanlara yatırımı ve üretimi teşvik için yapılmaktadır.

Destekleme politikasının mal ve hizmetlerin fiyatları ile tüketici veya üreticilere doğru gelir dağılımı yanında finansman kaynağına da dikkat etmek gerekir. Bir yandan bazı malların üreticilerden yüksek fiyatla alınışı ve tüketicilere düşük fiyatla satılışı durumunda tüketicilere doğru gelir dağılımı sağlanır, bir yandan da eğer bu fark Toprak Mahsulleri Ofisinin veya diğer bazı kurumların hazine kefaletini haiz bonolarla Merkez Bankası kaynaklarına başvurması bu borçların ödenmeyerek yenilenmesi gibi açıkla finansman ve enflasyon sonuçlandırılırsa yük yine sabit ve düşük gelirli tüketiciler tarafından taşınacaktır. Bu durumda gelir dağılımına olumlu etkisi olmamaktadır. Vergi ile finanse edildiğini düşünürsek bu durumda vergi yükünün dağılımı azalan oranlı ise düşük gelirli daha çok vergi ödüyorsa yine ge-

lir dağılımını eşitleştirici etkisi olmaz, artan oranlı vergi yapısı varsa ancak o zaman gelir dağılımını eşitleştirici etkide bulunur. Kamu maliyesinde giderlerin gelir dağılımına etkisinde finansman kaynaklarına da bakılmalıdır.

Borç Ödemeleri : Transfer giderler arasında yer verilen borç ödemeleri o yıl borçlu kamu sektöründen alacaklı sektöre kaynak transferini sonuçlandığı için transfer gider sayılmaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi borç faiz ödemelerinin transfer gider olup olmaması da tartışılabilir. (Birleşmiş Milletlerce verimli yatırımlara kullanılmamış olan kamu borçlarının faiz ödemelerinin transfer gider olarak kabul edilebileceği diğer borçların faiz giderlerinin transfer gider sayılmayacağı kabul edilmiştir). Fakat ülkemizde borç ödemeleri ve faiz ödemeleri transfer gider olarak sayılmaktadır. Borç ödeme niteliği kaynak aktarmasını sonuçlandırmaktadır. Şeklen bütçe için gider olarak yer alır, fakat ekonomik anlamda transfer gider değildir. Borç faizi ise borç alınan paranın alacaklısına verdiği sermaye karşılığı bir gelirdir, aslında ekonomik bakımdan faktör geliridir, transfer gider değildir.

Genel bütçede transfer giderler;

Yatırım projelerinin kamulaştırma ve bina satın almaları (Arazi, arsa, bina, fabrika v.s. almaları, aynı hakların tesisi, kamulaştırma gibi).

Kurumlara katılma payları ve sermaye teşkilleri (İkt. Dev. Teş. katılma payları, döner sermayeli kuruluşlara katılma payları) Bu ilk ikisi sermaye transferleridir.

İktisadi transferler ve yardımlar :

İktisadi Dev. Teş. ve benzeri kuruluşlara yapılan iktisadi transferler. DDY, Denizcilik Bankası, Türk Hava Yolları gibi.

Mali transferler :

Katma bütçeli idarelere hazine yardımları, bağımsız bütçeli idarelere ödemeler, özel idarelere, belediyelere ödemeler.

Fonlara katılma payları ve ödemeler :

Merkez Bankasında açılacak selektif kredi fonu. İhracat sanayi küçük esnaf, tarım, turizm ve maden sektörlerine verilecek krediler için faiz farkları.

Karma teşebbüslere katılma payları :

Uluslararası kuruluşlara ödemeler :

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile ilgili Kamu finansmanı ile kurul-

muş özel şirketlerden **Tümosan, Taksan, Testaş, Temsan, Gerkon-**
san, Telesan, Tüteks,

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile ilgili bütün kuruluşların sanayi
yatırımlarına yapılacak ödemeler

Bunların arasında ayrıca,

Seçim giderleri : kanunları gereğince yapılacak her türlü seçimler-
de kullanılacak büro ve malzeme giderleri, görevlilere ödenecek ücret,
gündelik harcırahlar ve seçimle ilgili her türlü giderler yer almaktadı-
r. (1977 Bütçe kanunu).

Seçim giderleri mal ve hizmet karşılığı yapılan giderler olduğu için
transfer giderler içinde yer alması yanlıştır. Genel idareyi ilgilendiren
bir giderdir. Bu nedenle reel bir gider olarak genel idare ile ilgili bir
yere koyulmalıdır. Bütçede transferler başlığı altından çıkarılmalıdır.⁵

Transfer gider olmadığı halde transfer giderler arasında yer verilen
diğer bir gider örneği de Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinde "Kız teknik
yaygın eğitim yatırımları"dır. Bu harcamanın diğer yatırım harcaması
olarak reel harcamalardan farkı nedir? de transfer oluyor bu anla-
şılmamaktadır.

Bütçe kanunumuzda transfer giderlerin bazı reel giderlerle karış-
tırıldığı görülmektedir. Bütçe kanununda giderler cari, yatırım ve
transfer gider olarak sınıflandırılırken transfer giderler başlığı altın-
da diğer giderlere yer verilmemesi için ekonomik bakımdan yapılan bu
ayırma dikkat edilerek giderlere ödenekler koyulmalıdır.

Transfer giderlerin gelir seviyesine ve gelir dağılımına etkileri gi-
bi, ekonomik etkileri hakkında sonuca ulaşabilmek için transfer gider-
lerin toplam rakamlarının ötesinde tiplerine göre miktarlarının ince-
lenmesi ve bir taraftan da **finansman kaynaklarına da dikkat edilme-**
si gerekir. Transfer giderin alıcısı önemlidir, transfer giderin finans-
manı için kullanılan kamu gelirlerinin kaynağı ve onun yükünü taşı-
yanların bilinmesi önemlidir.

Örneğin; transfer giderin gelir dağılımına etkisini saptamak için
çeşitli transferlerin gelir dağılımına etkisini saptamamız gerekir.

Gelir dağılımı ve transferlerden sonraki gelir dağılımını saptaya-

⁵ 1981 Genel Bütçesinde Maliye Bakanlığı Bütçesinin mali transferleri arasında
"sıkı yönetim giderleri" de yer almaktadır. Seçim giderleri gibi bu giderler de
genel idare ile ilgili giderlerdir, transfer gider değildir. Transfer giderler ara-
sında yer verilmemelidir. (1981 Genel Bütçe Kanunu s. 181.)

bilirsek buna göre transferlerin gelir dağılımına etkisi konusunda sonuca ulaşabiliriz.

Y Gelir grup- ları	Y' = Y + R Transfer- lerden sonra	Y % r	Y' = Y + R % r'	Durum I	Durum II	Durum III
y ₁	y' ₁	r ₁	r' ₁	r ₁ < r' ₁	r ₁ = r' ₁	r ₁ > r' ₁
y ₂	y' ₂	r ₂	r' ₂	r ₂ < r' ₂	r ₂ = r' ₂	r ₂ > r' ₂
y ₃	y' ₃	r ₃	r' ₃	r ₃ < r' ₃	r ₃ = r' ₃	r ₃ > r' ₃
»	»	»	»	« »	« »	« »
»	»	»	»	« »	« »	« »
»	»	»	»	« »	« »	« »
y _n	y' _n	r _n	r' _n	r _n > r' _n	r _n = r' _n	r _n < r' _n
ΣY	ΣY'	100	100	100 100	100 100	100 100

(1, 2, 3 düşük gelirlerden n yüksek gelirliilere doğru gelir gruplarını ifade eder.)

Durum I: Transferler düşük gelirliilere doğru yapıyorsa, düşük gelirliilerin transferlerden sonraki gelir yüzdeleri öncekinden daha fazla olur, yüksek gelirliilerin ise transferlerden sonraki yüzdeleri daha küçük olur.

Durum II: Transferler gelir dağılımını değiştirmiyorsa gelir yüzdeleri değişmez. Transferden önceki gelir yüzdeleri sonraki gelir yüzdelerine eşittir.

Durum III: Transferlerden sonra düşük gelirliilerin gelir yüzdeleri azalır, yüksek gelir gruplarının gelirlerinin yüzdesi artar, bu durumda gelir dağılımı biraz daha eşitsizleşir.

Finansman kaynağını da hesaba alırsak, normal olarak finansman kaynağı vergiler olacağına göre transfer (R) ve vergi (T) den sonraki gelir dağılımına bakmamız gerekir.

Y	Y' = Y - T + R	Y % r	Y' = Y - T + R % r'	Durum I	Durum II	Durum III
y ₁	y' ₁	r ₁	r' ₁	r ₁ < r' ₁	r ₁ = r' ₁	r ₁ > r' ₁
y ₂	y' ₂	r ₂	r' ₂	r ₂ < r' ₂	r ₂ = r' ₂	r ₂ > r' ₂
y ₃	y' ₃	r ₃	r' ₃	r ₃ < r' ₃	r ₃ = r' ₃	r ₃ > r' ₃
»	»	»	»	« »	« »	« »
»	»	»	»	« »	« »	« »
»	»	»	»	« »	« »	« »
y _n	y' _n	r _n	r' _n	r _n > r' _n	r _n = r' _n	r _n < r' _n
ΣY	ΣY'	100	100	100 100	100 100	100 100

Durum I de vergi ve transferlerden sonra düşük gelirliilerin gelir yüzdeleri artıyor, yüksek gelirliilerininki azalıyor, gelir dağılımına eşitleştirici etkide bulunur.

Durum II de vergi ve transferlerden sonraki gelir dağılımı yüzdeleri öncekilere eşit olduğu için gelir dağılımında bir değişiklik olmaz.

Durum III de ise düşük gelirliilerin vergi ve transferlerden sonraki gelir yüzdeleri öncekinden azalmakta, yüksek gelir gruplarının yüzdesi ise artmakta olduğu için gelir dağılımını eşitsizleştirici etkide bulunur.

Görüyoruz ki transfer giderlerin hepsi gelir dağılımını eşitleştirici etkide bulunmaz. Bir kısım transferler gelir dağılımını biraz daha eşitsizleştirmektedir. Transferlerin gelir dağılımına etkisi ve bunları alanların gelir grupları ve tüketim temayüllerine göre dolaylı olarak milli gelir seviyesine de etkisi olur. Bir kısım destekleme yardımlarının üretici ve tüketicilere geçen kısımlarını saptamak da kolay olmamaktadır, sonuca ulaşabilmek için destekleme yapılan sektörlerde arz ve talep de hesaba katılarak ekonomik analizler gerekir. Transfer giderlerin finansman kaynakları da gelir dağılımına etkide bulunmaktadır. Yukarıda değinildiği gibi giderler ve finansman kaynaklarının etkileri ile birlikte değerlendirilmelidir. Transfer giderlerin ekonomik etkileri transferlerin türüne göre farklı olmaktadır. Bu konuda gerekli istatistik bilgi noksanlığı ve transferlerin çok çeşitli etkilerinin olması doğru sonuçlara ulaşmayı güçleştirmektedir. Tüketime yardım amaçlı transferlerin üretime, üretime yardım amacı ile yapılanların da tüketime de etkileri olabilmektedir.

EK

TABLO I

Türkiye'de Konsolide Bütçe Harcamaları İçinde Transfer Harcamalar ve Yüzdeleri (Milyon T.L.)

	1975	%	1976	%	1977	%	1978	%	1979*	%
Cari H.	56510		67313		95383		149204		116934	
Yatırım H.	25341		40159		64345		71802		52787	
Transfer H.	34155	29	49497	31	80629	33	125215	36	96673	36
Toplam	116006		156969		240357		346023		266396	

Kaynak: 1980 Mali yılı Bütçe Gerekçesi s. 58 Tablo 36 daki istatistiklere göre hazırlanmıştır.

* Eylül sonu rakamıdır.